

»Že nekaj let je Jugoslavija v mednarodnem turizmu neposredni tekmelec Italije, posebno če primerjamo izkoriščanje njene obale. Zaradi številke 1 258 000 turistov, ki so bili leta 1962 v Jugoslaviji, sicer še vedno lahko mirno spimo, če jo preprosto primerjamo z našo (19 milijonov). Vendar pa je treba upoštevati tri dejstva: izredno hiter letni porast turizma v Jugoslaviji; prednost, da ima Jugoslavija veliko večji in veliko bolj ohranjen »potencial« naravnih lepot, kot mi; prednost, da je natančno planirala izkoriščanje in namen vsakega metra svoje obale.«

»Natančno planiranje in izkorščanje vsakega metra« jugoslovanske obale je bržkone precej pretirana ocena, potrebna italijanskim urbanistom, ki se verjetno bore s podobno »načrtovalno« in naselitveno stihijo, kot pri nas. Iz nadaljnega besedila je razvidno, da so izbrali uredniki »Casabelle« Regionalni načrt slovenske obale kot precedens:

»Med tem, ko pripravljamo številko, ki bo posvečena problemu preobrazbe naše obale, se nam je zdelo koristno objaviti primer jugoslovanskega načrtovanja, ki ga lahko ... — predstavimo od okvirnega do detajlnih načrtov in realizacij, ki so še v delu.

Po našem mnenju je najzanimivejši vidik tega razvoja načrtovanja ta, da ima globalen in ne parcialen značaj. Turizem, ohranitev zelenja, nove industrije in nove stanovanjske četrti so le deli enega samega procesa valorizacije, harmonizacije tradicionalnih vrednot z novimi razvojnimi perspektivami. Tako v Jugoslaviji; v Italiji pa je v tem pogledu od teorije do prakse še zelo daleč.«

Svet, ki v njem živim

Vita Varl

Živi avtomat

Nekje v skritem delu mesta je bila majhna kavarna. Ne ena zarjavelih lukenj za upokojenca, niti ne moderna dvorana s stoli dvomljive trdnosti.

V tej skriti kavarni je stal v kotu lep glasbeni avtomat. Stal je tam in igral za kovance vse, kar si je zaželelo srce.

Tudi natakarcčka so imeli. Svetlolasega dečka, ki je bil zmeraj žalosten, pijan ali oboje skupaj. Morda to ne spada v zgodbo, vendar je fant spadal v kavarnico kot glsbeni avtomat in jaz sama. Vsak dan mi je prihranil mizico ob avtomatu. Morda mu je razpoloženje, ki ga je glasba risala na moj obraz, kaj pomenilo. Ni povedal in tudi vprašal ni ničesar. Samo primajal se je s konjakom in spet odšel. Jaz pa sem gledala za njim in živela svoje življenje, življenje avtomata s petdesetimi ploščami.

Moj avtomat je imel srce, prav gotovo. Slišala sem ga utripati. Dihal je, stokal, se včasih stresel. Plošče so se kot elegantne balerine dvigale iz vrste, kot prihajajo človeku lepe misli iz srca na usta. Bil je živ in je imel široko, razumno srce. Vedno je našel pravo melodijo. Razposajena bossa nova, otožna, ubita ciganska pesem, twist, obrabljena italijanska popevka... In še druge, ki so od trenutka do trenutka menjavale moje razpoloženje.

Nekoč je bil nenavaden dan. Luči so se zdele odmaknjene čudno daleč. V polmračni kavarni je govoril samo avtomat. Ljudje so molčali. Dva vojaka, dva starejša moška, dva mlada fanta in pri četrti mizi jaz sama. Da ni bilo živega avtomata, bi se morda med nami stkala kakršnakoli človeška vez. Pa se ni. Vsi smo prisluhnili bitju srca našega avtomata. Vsi smo poslušali, kako je razkrival svojo ljubezen: »Uči me nocoj...« Ostali smo nemi, brez besed. Trenutki popolne umirjenosti so nam pomenili to, kar je nekoč pomenila nedeljska maša našim babicam.

Potem je prikolovratil razgrajč brez posluha. Kot ironija so se oglasile Maškare. Maše je bilo konec.

Dan pozneje sem okamenela obstala na pragu. Kot je bil prazen, avtomata ni bilo. Na tleh so se še poznali odtisi kolesec. Majhne jamice, svetle kot jezerca solz. Seveda. Saj je imel srce, pa je jokal, ko so ga odpeljali. Tudi jaz ga imam, zajokala sem za starim dobrim prijateljem.

Od tistega dne nisem več stopila v oropano kavarno.

Usta

Spet kavarna.

Utrinek večera. Luč, prazne mize. Zaljubljenca pri bližnji mizi.

Ljubezen, njuna ljubezen.

Pozabila sem jo. Umrla je enako kot on. Ostal je pepelnik, poln do roba. Ogorki so tleli do konca. Na njih ni sledu šminke. Tleli so kot nekoč v njegovi sobi, ko sem prihajala k njemu. Vedno so se mešali z mojim rdečilom. Takrat sem se še šminkala. Užival je, ko so drugi občudovali moja usta. Hotel je, da jih opazijo. In opažali so jih.

Potem njegova smrt. Njegovo mrtvo telo, moje telo.

Potem samota. Gluha in slepa. Nič več šminke. Ogorki beli in stisnjeni v svoji ničevosti. Nočem, da še kdaj kdo opazi moja usta. In vendar jih še vedno opažajo. Zato, ker značilno grizem ustnico. Vidiijo, da nisem lepa, in da sem strašno odmaknjena. Kadar seveda sploh kaj opazijo. Še vedno se mi približujejo in zavračam jih zlepa ali zgrda.